

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ПАРАДИГМА ІНФОРМАЦІЙНОГО СТОЛІТТЯ

Пожуєв В.І. (м. Запоріжжя)

Анотація

В статті дається аналіз глобалізації як головної характерної риси освітньої парадигми XXI століття, що актуалізується у зв'язку з євроінтеграцією, пріоритетністю розвитку науково-інформаційної сфери в суспільстві, яку називають „електронно-цифровою”.

The author gives the analysis of globalization as the main characteristic of educational paradigm of XXI age, determines its connection with eurointegration, priority of development of scientific sphere in society, which is named „electronically-numeral”.

Ключові слова

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ, ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО, ІНФОРМАЦІЯ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, ІНФОРМАТИЗАЦІЯ

Актуальність теми

Глобалізація інформації – характерна риса сучасного суспільства. Процес інформатизації суспільства розпочався в 70-і р.р. минулого століття і сьогодні охопив всі розвинені країни світової спільноти. Під впливом інформатизації відбуваються кардинальні зміни у всіх сферах життєдіяльності людей : в економіці, політиці, освіті, культурі, охороні здоров'я, побуті. Ці зміни незворотні, їх вплив на життєдіяльність суспільства настільки очевидний, що є всі підстави говорити про виникнення інформаційного простору планетарного масштабу, що сприяє розвитку інтелекту людей та їх творчих потенцій, так як глобалізація інформації сприяє формуванню парадигми інформаційного суспільства [1]. Інформаційний простір слід визначити як узагальнений фазовий простір, координатами якого є окремі сфери компетентності інформаційних суб'єктів. Будь-який інформаційний суб'єкт може бути відображений точкою із заданими координатами інформаційного простору. Для опису типових операцій комунікації можуть бути використані співвідношення, які утворюють базис інформаційних артефактів, які об'єднані у чотири категорії: 1) інваріанти завдання; 2) інваріанти організації; 3) характеристики архетипу; 4) законна інформатика артефактів. Єдиний інформаційний простір сприяє об'єднанню інтелектуальних сил людства, що можливо при скоординованому освітньому процесі в світі. Початок XXI століття сприяє розвитку глобалізації світових інформаційних потоків, появі і розвитку новітніх технологій, ускладнення інформаційних відносин у всіх сферах суспільного життя. З цією метою Європейським Союзом був розроблений і затверджений „План дій щодо розвитку свободи

слова та інформації на загальноєвропейському рівні в межах інформаційного суспільства”, який передбачає дії, які стосуються моніторингу розвитку інформаційного суспільства; доступу до нових комунікаційних та інформаційних служб; сфери саморегулювання; сфери регулювання; стосовно неналежного використання нових технологій і нових комунікаційних та інформаційних служб; плюралізму ЗМІ; в галузі авторського права і суміжних прав; заходів, спрямованих на захист інтелектуальної власності; невідповідності вітчизняних стандартів обігу та кодування інформації світовим; міграції за кордон найбільш кваліфікованих спеціалістів у галузі інформаційних технологій; обмеження важелів залучення іноземних інвестицій до інформаційної сфери; якісно нових технічних засобів для створення новітніх інформаційних систем та забезпечення їх належного функціонування [2]. У „Декларації про європейську політику у сфері нових інформаційних технологій” (Будапешт, 1999) зазначається, що істинно демократичне інформаційне суспільство, засноване на фундаментальних цінностях Ради Європи, може бути побудовано лише за наявності основ такої політики, що заохочує доступ і участь громадян, компетентність і підготовленість, творчість і різноманіття та забезпечує відповідний захист інформації. Європейський Союз ставиться до проблеми побудови інформаційного суспільства не лише як до суто технологічної, а й усвідомлює всю глибину цього процесу, а саме, необхідність охоплення ним усіх важливих аспектів суспільного життя: культури, науки, мови, правового забезпечення [2, 359-360]. У цьому документі „Європейський шлях в інформаційне суспільство – план дій” закріплювалися основні напрями дій: реформування чинного законодавства з метою лібералізації інформаційної інфраструктури; підтримки ініціатив у галузі розвитку інформаційного суспільства.

Сучасний американський дослідник Д.Тапскотт виокремлює ознаки нового суспільства, яке орієнтується на знання. Нове суспільство для нього – це суспільство знань, суспільство, в якому інтелекту віддають перевагу перед грубою силою; суспільство, в якому центр діяльності змістився у сферу розумової праці. В новому інформаційному суспільстві головні активи будь-якого підприємства – інтелектуальні, а головна фігура – інтелектуал [3]. За словами М.Кастельса, сучасну технологічну революцію характеризує не просто центральна роль знань та інформації в усіх сферах життєдіяльності людей у розвинутих країнах, а використання цих знань та інформації для генерування нових знань і технологій, що обробляють інформацію і забезпечують комунікацію. Аналітичне узагальнення закономірностей економічного розвитку світової спільноти за останні двадцять років дозволило сформувати концепцію сучасного економічного розвитку як „знаннєвої економіки”. Її основні характеристики: безпрецедентне зростання впливу науки і нових

Глобалізація інформації як парадигма інформаційного століття

технологій на соціально-економічний розвиток; провідне місце технологій інформаційної революції, яка зумовила сприйняття постіндустріального суспільства як інформаційного; не менш вражаючі успіхи біотехнологій, медицини, технології створення і поширення нових матеріалів транспорту, космонавтики, зв'язку, фінансової діяльності, продукції військового призначення, нанотехнологій.

Вплив цих процесів настільки великий, що неспроможність країни здійснювати структурну перебудову національної економіки відповідно до вимог нової технологічної парадигми чи зволікання з проведенням таких структурних змін не просто гальмують її розвиток, але й призводять до економічної деградації. Як зазначають сучасні американські дослідники Г.Мілс і Д.Шнайдер, у 80-90-ті роки минулого століття інтеграція глобальних ринків капіталу та організація компаній на створення глобальних маркетингових та інших стратегій супроводжувалася і стимулювалася розвитком мережі Інтернет. Таким чином, сучасна інформаційно-глобальна економіка перетворює людство на цілісну систему всесвітніх комунікацій, які працюють в режимі реального часу. Як свідчать В.С.Стельмах, Т.С.Смовженко, З.Я.Скрипник, „Нове”, „інформаційне”, „знаннєве”, „технотронне”, „технократичне” суспільство витворюється на ринковій основі, у ринковій системі координат [4, 63-64]. Як свідчить науковий аналіз, людство зараз знаходиться на етапі переходу від індустріального до інформаційного, а наступним його етапом буде суспільство, побудоване на знаннях. Саме проблема побудови інформаційного суспільства детермінує основні пріоритети державної і науково-технічної політики передових країн світової спільноти. Інформація почала все більш грати роль товару, який можна купити і продати, за допомогою інформації, знань інформаційно-комунікаційних технологій створюються необ'ємні ресурси для реорганізації потенціалу кожної людини, адже саме люди, їх інтелектуальні якості, духовні здібності – це головний ресурс розвитку суспільства. Розвинені держави вже більше як десять років реалізують концепцію інформаційного суспільства, обговорюють, як отримати найбільш ефективний результат від формування і розвитку інформаційного суспільства, адже здатність виробляти, споживати і застосовувати нові знання і технології визначають місце, роль і значення кожної держави в сучасному світі [5].

Глобальні інформаційні мережі – тип комп'ютерних систем, що об'єднують розділені в географічному просторі інформаційні обчислювальні та інформаційні ресурси. Створення у другій половині ХХ ст. глобальних інформаційних систем сприяло розвитку тенденцій інтеграції промислових виробництв і економік країни. До таких мереж відносять телекомунікаційні мережі, які слугують для передачі повідомлень і даних по телефонному кабелю (кабельна телефонія),

на основі безпроводного зв'язку, засобами різних видів мобільного зв'язку (наприклад, сотового і пейджингового зв'язку) , інтегровані мережі передачі даних (ISDN), які забезпечують можливість передачі даних і голосових повідомлень по одним і тим же каналам зв'язку [6]. У розвитку глобальних інформаційних мереж слід виділити декілька поколінь. В кінці 1980-х р.р. реалізація інформаційних мереж широкого призначення тільки розпочалася. Основне призначення мереж заключається в створенні надійного і швидкого персонального зв'язку на основі телефонних каналів. Потім випереджаючими темпами почала розвиватися сотовий і пейджинговий (більш економічний) телекомунікаційний зв'язок, який забезпечує додаткові можливості мобільного зв'язку. Згідно прогнозам світового ринку інформаційних послуг, до 2010 р. число абонентів безпроводного зв'язку збільшить кількість абонентів кабельних ліній. На початковому періоді сформувалися лідери міжнародного масштабу виробництва комп'ютерного обладнання (компанії IBM, Hewlett Packard, Compaq, Digital Equipment, Dell Computer США); телекомунікаційні компанії (AT&T, Deutsche Telecom, France Telecom, Bell Atlantic, British telecom, SBC Communication, L.M.Ericsson); розробники системного програмного забезпечення (Microsoft, Sun Microsystems, Apple Computer), Інтернет – провайдери, пошукові сервери системи навігації і перегляду інформації [7]. Лідерами виробництва обладнання і послуг телекомунікацій виступають країни з високорозвиненою економікою. В той же час їх бізнес-структури є основними споживачами продукції ІТ-індустрії. В кінці ХХ ст. сформувалися сучасні напрямки глобальної ІТ-індустрії: прикладні розробки електронного документообороту, електронного біллінгу, електронної торгівлі (електронні магазини, WEB-вітрини); корпоративних мереж управління розподіленими ресурсами підприємств (Enterprise Resources Management – HRM). Виробниками такого роду продукції є фірми BAAN, SAP, People Soft [8]. В сфері охорони оточуючого середовища в рамках програми UNER створена інформаційна мережа GRED. Побудова і функціонування сучасних розподілених інформаційних систем відбувається на основі міжнародних інформаційних протоколів і стандартів. Універсальними середовищами розробок, що забезпечують кроссплатформність і масштабність, є архітектури OMG/CORBA, Microsoft/COM, JAVA/RMI [9]. Сучасне покоління мереж (Wireless Application Protocol – WAR) орієнтовано на процес інтелектуалізації глобальних інформаційних мереж. Такі інформаційні мережі мають стійкі математичні платформи, що забезпечують можливість оброблення і отримання не тільки даних, але й будь-яких видів знання. Розвиток інтелектуальних інформаційних мереж створило платформу для створення єдиного активного інформаційного простору при вирішенні найважливіших задач життєдіяльності планетарного суспільства на основі активізації та

Глобалізація інформації як парадигма інформаційного століття

інтеграції стійких розподілених в просторі і в часі інформаційних та обчислювальних ресурсів, можливість швидкого доступу до даних і обліку інформацією, представленою в різних формах (числової, текстової, графічної, аналітичної, картографічної). Такі мережі представлені у вигляді розподілених інформаційно-аналітичних центрів, систем моніторингу, аудиту і підтримки прийняття рішень, систем управління складними техногенними об'єктами і територіями. Одним із ефективних методологічних базисів для побудови таких систем є байесовський підхід, який забезпечує функціонування інтелектуальних глобальних мереж в умовах значної невизначеності даних і знань. Розробниками інтелектуальних серверів є Business Object, SAS Institute, SPSS [10].

Глобалізація інформації пов'язана з розвитком інформаційних технологій. **Інформаційні технології** – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, що об'єднані в єдине ціле, забезпечуючи збереження, обробку, розповсюдження інформації, а також відображення і використання інформації в різних сферах життєдіяльності [11]. **Інформаційні освітні технології** – технології навчання, наукових досліджень і управління, засновані на застосуванні обчислювальної та іншої інформаційної техніки, а також спеціального програмного, інформаційного і методичного забезпечення. Інформаційні технології можуть бути орієнтованими на спеціальні технічні інформаційні засоби, адже сьогодні в системі вищої освіти використовуються наступні інформаційні засоби: електронні підручники, мультимедійні системи; експертні системи; системи автоматичного проектування, банки і бази даних; електронні бібліотечні каталоги та Інтернет (глобальні), національні (регіональні, галузеві і локальні мережі) тощо [12]. **Телекомунікаційні (мережові) освітні технології** – технології навчання зв'язку і управління, засновані на застосуванні комп'ютерних мереж тощо. **Інтелектуальні освітні технології** – технології створення нового інтелектуального продукту в процесі проектування і реалізації навчально-наукової діяльності. Ці технології забезпечують формування у фахівців нових інтелектуальних властивостей і науково-технологічних прийомів генерування і відтворення нових знань, базуються на методах науково-технічної творчості (синектика, мозкова атака, морфологічна матриця ідей), прийомах креативної метапедагогіки, а також на технологіях штучного інтелекту [13]. В процесі реалізації інтелектуальних технологій застосовують традиційні засоби уявлення і обробки знань (семантичні мережі, пакети формалізованих предметних знань, інтелектуальні модулі, компоненти аналізу і синтезу неформалізованої інформації, інтелектуалізовані інтерфейси) [14]. **Інноваційні освітні технології** – це технології створення, розповсюдження, упровадження, використання і комерціалізації нових технологій та видів послуг. В

освітній сфері існує *три типи* освітніх технологій: радикальні; комбіновані; модифіковані. Інноваційні освітні технології розвиваються по наступним напрямкам: пошуки по лінії репродуктивного навчання; пошуки по лінії пізнавально-прикладних (наукових) досліджень; розробка моделей навчальної дискусії; організація навчання на осевої ігрових моделях [15]. Найбільшу актуальність мають **інновації** у сфері вищої освіти, направлені на формування особистості професіонала, її здатності до науково-технічної і інноваційної діяльності на основі соціального замовлення, оновлення змісту освітнього процесу, професійно-творчої діяльності. **Розвиток наукомістких освітніх технологій** передбачає системну інтеграцію найбільш ефективних освітніх технологій у цілісну систему з використанням самих доскональних навчально-педагогічних методів і засобів, технічних, в т.ч. інформаційних засобів і програмного забезпечення. Таким чином, реалізується поєднання психолого-педагогічних, дидактичних, інтелектуальних, інформаційних та інших складових в контексті освітнього процесу. Функціональне об'єднання «технологій і психологій», педагогічних технологій і «технічних технологій» здійснюється таким чином, що реалізуються умови щодо формування різноманітних знань, які забезпечують високу ефективність креативних форм професійної діяльності [16]. **Концептуальні принципи формування** і розвитку наукомістких технологій освіти відбуваються у наступному форматі: формування багатопланового співробітництва і особистих контактів; індивідуалізація освітніх траєкторій; підвищення ефективності індивідуальної творчої роботи; зв'язок змісту наукових і навчальних досліджень студентів із змістом освітнього процесу; оптимізація змісту лекційних курсів; збільшення об'єму самостійної роботи; забезпечення гнучкості освітніх програм; забезпечення індивідуалізації навчання в залежності від інтелектуальних якостей індивіда; забезпечення гнучкості програм [17]. Так як глобалізація інформації є основою інформаційного суспільства, то слід сформулювати основні напрямки державної політики в інформаційній сфері. Світ вступає в еру інформаційного суспільства і можливості кожної країни, в першу чергу, оцінюються через її інтелектуальний потенціал, наявність нових знань і технологій. У зв'язку з цим важливого значення набуває розвиток сфери науково-технічної інформації (далі - НТІ) [18].

У сучасних умовах науково-технічна інформація в багатьох країнах світу віднесена до основних пріоритетів і знаходиться в полі зору державного управління. У США, Японії, Китаї, Індії, інших країнах існують чіткі схеми державного управління інформаційними системами, збору та розповсюдження наукової і науково-технічної інформації та створення умов для забезпечення зручного доступу до неї. Країни СНД (Росія, Білорусь, Казахстан) останнім часом також приділяють цій сфері достатньо уваги. Так, у Білорусі вирішено Глобалізація інформації як парадигма інформаційного століття

питання фінансування розвитку НТІ як окремої сфери у розмірі 5 % видатків на науку, у Казахстані її розвиток здійснюється шляхом затвердження і фінансування п'ятирічних цільових науково-технічних програм тощо [19]. Інформаційний ресурс є основою інформаційно-аналітичної і прогнозної діяльності. На цей час інформаційні ресурси, як опубліковані, так і неопубліковані, створюються і накопичуються міністерствами, державними комітетами, відомствами, науковими і науково-дослідними організаціями і установами відповідно до напрямів їх діяльності. Таке автономне формування галузевих (спеціалізованих) інформаційних систем і ресурсів орієнтовано на вирішення відомчих завдань і не сприяє об'єднанню цих ресурсів у загальнодержавний фонд. Залишаються поза увагою і недостатньо використовуються ресурси, що відображають результати науково-технічної діяльності наукових установ, підприємств, організацій. Необхідно концептуально визначитись із формуванням національних інформаційних ресурсів науково-технічної інформації з метою забезпечення широкого доступу до них користувачів. В Україні здійснюється інформаційне забезпечення користувачів науково-технічною інформацією, але за відсутністю чіткого державного управління і координації діяльності ще не забезпечено умови формування інтегрованого ресурсу для належного супроводження наукової та науково-технічної діяльності. Відсутня система та фінансове забезпечення стандартизації та міжнародного співробітництва в галузі науково-технічної інформації. В умовах формування інформаційного суспільства України для забезпечення розвитку системи науково-технічної інформації на національному рівні та з метою інтеграції у світове інформаційне суспільство необхідно здійснити низку заходів, а саме: забезпечення інформаційного суверенітету України; вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій в цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активне залучення засобів масової інформації для боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України; забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступ до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльності засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції; заходів щодо вжиття комплексних заходів до захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Слід проаналізувати загрози, які мають місце в інформаційній сфері: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерної злочинності та комп'ютерного тероризму; регулювання інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави, або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації. Як відмічається в Указі Президента України „Про національну доктрину розвитку освіти”, пріоритетом розвитку сучасної освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчального процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Це досягається шляхом: забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу; запровадження дистанційного навчання із застосуванням у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій поряд з традиційними засобами; розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, а також випуску електронних підручників; створення індустрії сучасних засобів навчання, що відповідають світовому науково-технічному рівню і є важливою передумовою реалізації ефективних стратегій досягнення цілей освіти.

Держава підтримує процес інформатизації освіти, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти; сприяє забезпеченню навчальних закладів комп'ютерами, сучасними засобами навчання, створенню глобальних інформаційно-освітніх мереж; забезпечує розвиток всеохоплюючої системи моніторингу якості освіти всіх рівнів. Таким чином, застосування сучасних технологій підготовки та розвитку особистості фахівця направлено на формування високого професіоналізму і компетентності, креативного мислення; активної творчої, ініціативної особистості; конкурентоспроможного фахівця, здатного працювати в нових умовах ринку; ділових якостей, що характеризуються високим рівнем фахової, професійно-ділової підготовки; науковими основами управління; високим рівнем адміністративних здібностей; високими морально-етичними якостями.

Висновки

1. Розробляючи нові підходи до інформаційної політики держави, не можна не враховувати наступні характерні ознаки сучасного етапу інформатизації: вдосконалення технічних засобів Глобалізація інформації як парадигма інформаційного століття

передачі інформації сприяє обміну повідомленнями в межах великих соціальних та культурних територій та постійному збільшенню цих територій; треба враховувати, що в усьому світі зростає монополія в інформаційній сфері, яка привела до виникнення нового явища – інформаційних війн; процес глобалізації в світовій економіці не минув також інформаційної сфери, яка все більше поглиблюється глобалізацією; відбувається процес послаблення ролі національних телемереж у зв'язку з виникненням супутникового та кабельного телебачення.

2. Сьогодні на ще недостатньо сформованому ринку інформації України виникли серйозні проблеми, які перешкоджають входженню нашої країни до світового інформаційного простору. Це, зокрема: недосконалість норм, що регулюють авторське право, та відсутність інформаційних бюро по проектах інформаційного суспільства (ISPO); постійного моніторингу впливу інформаційних технологій на суспільне життя; всебічної пропаганди ідей інформаційного суспільства.

3. У сучасному світі інформація стає стратегічним національним ресурсом, одним з основних багатств будь-якої економічно розвиненої держави. Технології інформації та засоби її отримання, нагромадження, передачі, обробки, аналізу і використання інформації стають затребуваним товаром, у порівнянні з іншими засобами виробництва інших товарів і надання послуг. Реалізація зазначених технологій, засобів і послуг є функцією інформатизації суспільства, а виробництво цих компонентів стає предметом інформаційної індустрії. Інформатизація та на її основі інтелектуалізація промислових технологій, методів управління й автоматизації виробництва, управління економікою, політикою й обороною стають основною засадничою стратегією успішного розвитку держави в новому інформаційному суспільстві.

Перспективи подальшого наукового дослідження: пошуки шляхів оптимізації інформаційного суспільства; аналіз інноваційних інформаційних технологій та їх застосування в навчальному процесі; аналіз основних напрямків державної політики в інформаційній сфері.

Джерела

1. Араева Л.А. Научная и образовательная парадигма XXI века // Известие Международной академии наук высшей школы. Научный и общественно-информационный журнал. – 2005. - №3(33). – С.109-118.

2. Григор О.О. Європейський досвід побудови інформаційного суспільства // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз. Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (29 травня 2002. р., Київ). – Том 2 // За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 392 с. – С. 359-361.

3. Бажал Ю.М. Знаннєва економіка: теорія і державна політика // Економіка і політика. – 2003. - №3. – С. 71-85.

4. Стельмах В.С., Смовженко Т.С., Скрипник З.Е. Гроші – людина – соціум: параметри взаємин: Навчальний посібник / Національний банк України. – Львів: ЛБІНБУ, 2006. – 188 с.
5. Захаров М.Ю. Информационная безопасность социума (социально-философское исследование): Дис... д-ра филос. наук: 09.00.11. – Р-н-Дону, 2000. – 258 с.
6. Зайцева Л.А. Человек в системе ценностей информационного общества: Дис... канд. филос. наук: 09.00.11 – М., 1999. – 107 с.
7. Информационная экономика и динамика переходных процессов / Сб. науч. тр. Рос. акад. наук, Отд-ние обществ. наук / Под ред. Е.Ю. Иванова, Р.М. Нижегородцева. – М. – Барнаул: Бизнес-Юнител, 2003. – 299 с.
8. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 608 с.
9. Моисеев Н. Информационное общество как этап новейшей истории // Свободная мысль. – 1996. - №1. – С. 76-82.
10. Недбай В.В. Соціально-політичні особливості інформаційного суспільства: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 – Одеса, 2004. – 15 с.
11. Соболев О. Свобода особистості в інформаційному соціумі // Філософська думка. – 2002. - № 5. – С. 40-58.
12. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. – М.: Владос, 1994. – 336 с.
13. Мартинюк С.Є. Генезис інформаційної цивілізації. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 150с.
14. Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М., Данчук В.Д. Вища освіта: Болонський процес: Навчальний посіб. для студ. вищ. навч. закладів. – К., 2006. – 440 с.
15. Концепція державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.2006 №396-р. // Вища школа №2006. - №3. – С. 114-119.
16. Балдин К.В., Уткин В.Б. Информационные системы в экономике: Учебник для вузов. 3-е изд. – М.: «Дашков и К^о», 2006. – 395 с.
17. Информационные системы в экономике: Учебник для вузов. Под ред. Г.А.Титаренко. – 2-е изд. пер., доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 463с.
18. Головкин Б. Информационный менеджмент массовой коммуникации. – М.: «ИЛЕКСА»; - Ставрополь «Сер. ВИС. ШКОЛА», 2005. – 124 с.

Стаття надійшла 10.01.07 р.